

„...megpróbálok teremteni”

Látogatás a Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtárban, Szegeden

A Somogyi-könyvtárba teendő látogatásomat e-mailben egyeztettem. Palánkainé Sebők Zsuzsanna igazgató asszony már első levelében nyíltan írt magáról: „Örülök, hogy nem az alapoknál kezdjük,” – utalt a 3K 2006. márciusi számában megjelent interjúra – „mert elődöm, Szőkefalvi Nagy Erzsébet, könyvtárunk történetének minden részletét, rezdülését jobban ismeri nálam. Azt gondolom, hogy nem az az én világom. Persze a gyökerek ismerete és gondozása számomra is fontos, de jobban érdekelnek az új hajtások. A hajtások felfedezése, gondozása, fejlődése – és ha virágba is tudna borulni a szemem előtt, az volna csak a csuda. Most az uniós pályázat előkészítése számomra ez a hajtás. Még próbálok felfedezni, mi lesz belőle, merre tovább? Milyen kertész szerszámok kellenek, milyen legyen a talaj?” Nos, ilyen „felütéssel” kezdődött az ismerkedés, amely után már Szegeden, a könyvtárban folytattuk a beszélgetést.

– *Milyen út vezetett az igazgatói székig?*

– Körülbelül huszonöt évet dolgoztam ebben a könyvtárban, miután úgy döntöttem, hogy váltok. Ez négy éve történt. A Csongrád Megyei Pedagógiai Intézetbe kerültem, és egy uniós oktatásfejlesztési programon, a SuliNova Kht. koordinálásában és irányításával a kompetencia alapú programcsomagok kidolgozásában dolgozhattam három évet. A teljes munkám a fejlesztés mellett a programcsomagok adaptáltatásának segítése volt a TIOK Intézményekben. Ez rendkívül impulzív időszakot jelent az életemben, mert a kialakított támogatási rendszerben oktatóként, majd mentorként is jelen lehettem. A projektzárással egyidőben meghirdették a könyvtár igazgatói posztját, és pályáztam...

– *És most, igazgatói tevékenységed kezdetét is meghatározza egy uniós pályázat. Gondolom, tudod kamatoztatni a tapasztalatodat.*

– Lehet, hogy megkönnyíti, de lehet, hogy nehezíti a dolgomat ez a tapasztalat. Az intézetben egy kész programot kellett adaptálni, kidolgozott programot kellett a helyi viszonyokra átültetni. A mostani esetben másról van szó. Ami viszont kifejezetten hasznos az az, hogy abban az uniós pályázatban a kooperativitás módszertanával foglalkoztunk. A kooperatív szemlélet ismerete és alkalmazása nagyon hasznos olyan esetben, mint a mienk, amikor több intézménynek kell együtt dolgozni. Már több alkalommal leültünk a város könyvtárainak vezetőivel, és

elkezdtek a munkát. Mindenképpen konzorciumban kell gondolkodnunk, mert minél nagyobb ívű együttműködést mutató projekttel pályázunk, annál nagyobb az esélyünk. Bár még nincs kiírva a pályázat, de számítunk rá, hogy ez így lesz. A most kitalált elemeket, mint a puzzle-játékot a pályázati kiírásnak megfelelően összeillesztjük majd. A Europe Direct szegedi képviselőjével együttműködési szerződést készítettünk elő, és első lépésként kétnapos intenzív uniópályázat-író képzést kapunk, ami megint csak hasznos előkészítő lépés lesz. Ezen részt vesznek a vezetők mellett a gazdasági szakembereink is.

– *A kooperatív szemlélet a könyvtárakban történő munkafolyamatokat is jellemzi?*

– Szeretném, ha ilyen módon dolgoznánk. A különböző feladatokra mindenképpen projektcsoportokat fogok létrehozni a könyvtárban, és arra fogok törekedni, hogy minden szintről kerüljön be egy-egy ember minden csoportba. Mivel az épület különböző szintjein dolgozó kollégákat a napi rutin elválasztja egymástól, a projekt módszerrel azt szeretném elérni, hogy legyen meg közöttük a kapcsolat, az együttes gondolkodás. Egy-egy projektet közösen vigyenek végig a felvezetéstől, a SWOT analízisen át a végeredmény értékeléséig. Próbálok ebbe a gondolkodásmódba terelni a kollégákat. Az ilyen projektmunka jó alkalmat ad az egymás értékeire való rácsodálkozásra. Én nagyon szeretek rájuk csodálkozni, és örülni, hogy ha sikereik vannak.

Ha sikerül a pályázatunk, akkor többféle átalakítást szeretnénk a könyvtárban. Olyan átalakításokat, amelyek még több lehetőséget, háttérrel adnak a fejlődésnek, hogy egy nyitott világban nyitott emberként tudjunk dolgozni. Számomra az első az ember. Meg kell teremteni azokat a lehetőségeket, hogy alkotni tudjunk, hogy fel tudjuk szabadítani a szellemi képességeket. A kollégák javarészt nemcsak pénzt szeretnének keresni, hanem szeretnének kiteljesedni. És a könyvtáros szakma olyan, hogy lehet – ha hagyják. Ha ez megtörténik, akkor csodálatos dolgok teremődnek.

– *Saját pozíciódban hogyan látod a fejlődési lehetőségeidet?*

– Most, fél év után tudom azt mondani, hogy látom a lehetőségeket. Az embernek fel kell tudni mérni magát, a képességeit, kompetenciáit, a lehetőségeit. Viszont csak egy éles szituációban derül ki, hogy is viselkedem valójában, hogy a képességeimet valóban tudom-e használni. Addig az egész csak elmélet. Próbálok lassan építeni magam.

Sokat olvasok és tanácsokat is kapok a kollégáktól, ezeket szívesen fogadom, mert bizonyos esetekben felnyitják a szemem – szigorúan a szakmai dolgokban. A pletykák nem befolyásolnak.

– *A három év távollét után mennyire tudod kívülről látni a könyvtárat?*

– Mivel az emberek java részét ismertem, ők nem okoztak meglepetést. Tudtam, milyen értékek vannak bennük. Tulajdonképpen tudod, hogy mire csodálkoztam rá leginkább? Három év távollét után már meglátja az ember az épület állapotának romlását. 84-ben adták át és most már 2008-at írunk. Ez és a romló műszaki állapot is, sajnos, mind hozzájárulnak a könyvtár imázsának alakulásához. Kell, szükséges, hogy változtassunk.

– *Az épület állapota ennyire aggasztó?*
– Felelőtlen lennék, ha azt mondanám, hogy nincsenek problémák az épülettel. Viszont be kell látni a jelenlegi lehetőségeinket, és még ha kis lépésekkel is, de előre kell haladni. Nem szabad azt gondolni, hogy összedől a ház, erről szó nincs. A vizes blokkok állapota, az amortizálódott szőnyegek, a kopott ruhatár stb. nem mérhető európai mércével. Nemcsak a műszaki állapot javítását tartom fontosnak e tekintetben (ahogy például idén felújítjuk a klímát), hanem a szemléletmódot is. Ha a sajátjukként kezelik a munkahelyet a kollégák, akkor az meglátszik a könyvtáron. Én is csak úgy tudom túlélni ezt az állapotot, hogy úgy dolgozom, mint egy jó gazda, jó háziasszony. Szeretném, ha a „családtagok” jól éreznék magukat. És az pedig természetes, hogy kiveszik a saját részüket a „családi munkamegosztásból”. És teszik is ezt! Nagyon tudok örülni a sikereiknek! És szerintem ez az egyik kulcsa a sikernek. Mert a dicsérettől mindenki szárnyakat kap, én pedig nem leszek kevesebb. Meg kell tudni állni egy pillanatra, és örülni annak, ha egy kollégánk teremtett valamit, amibe a szívét-lelkét beletette.

– *Még milyen műszaki fejlesztésre készültök?*
– Az alagsorban van egy büfénk, amely már évek óta nem üzemel. Sivár és élettelen területe ez a könyvtárunknak. Most viszont találtunk egy olyan befektetőt, aki felújítja és üzemeltetni is fogja. A büfével egyetemben egy civil szervezeteket befogadó teret alakítunk ki ugyanazon a szinten. Mivel a város központjában egy művelődési házat bezártak, ezért több szervezet nem találta a helyét. Mi befogadtuk őket, így a most kihasználatlanul álló rész hasznos fellendülésére számítunk. Van egy színpad is, amely helyet fog adni különböző előadásoknak. Úgy gondolom, hogy életre tudjuk kelteni ezt a területet. Ami már biztos: olimpiai kiállítás szervezünk pontosan ebben a klubrészben, és onnan indítjuk a városháza kíséretével az olimpiikonjainkat nyáron. Vannak raktározási problémáink. Ennek a megoldásán is gondolkozunk közösen az önkormányzattal. Igaz, ami igaz, szükség lesz egy nagyobb selejtezésre, de még hagyok egy kis időt magamnak.

– *Igen, tudom, hogy a selejtezés a könyvtárosok „gyenge pontja”.*
– Igen, bár azt is tudomásul kell venni, hogy elkerülhetetlen.

– *A fentiek szerint az önkormányzattal jó a viszonyod.*
– Én egy szakmát, egy intézményt képviselő ember vagyok. Olyan embereket képviselek, akik jót akarnak. Ebben a hitben tárgyalok, és így szót is tudunk érteni. Nem tudok nem úgy odafordulni, hogy ne kapjak valamiféle segítséget. Ellenben ők is kérnek visszafelé. Például az Ünnepi Könyvhét teljes városi rendezvényét mi koordináljuk. Az Ünnepi Könyvhét teljes költségvetése felett rendelkezünk, és a városházi megnyitótól kezdve a különböző szabadtéri rendezvényeken át mindent mi szervezünk. Mindig arra gondolok, hogy oda szeretnek adni, ahol saját maga is teremt az ember. Éppen ezért megpróbálok teremteni.

– *Sokak által emlegetett probléma az olvasói létszám csökkenése. Ti hogy élitek ezt meg?*
– Most, hogy nem vagyok kint az olvasók között, naponta csak egy szám adatot látok. Ez a tavalyihoz képest enyhén növekvő eredményt mutat. Természetesen

minden alkalmat meg kell ragadni, hogy még több olvasót vonzzunk a könyvtárba. Erre jó lehetőségek az internetanfolyamok is, amelyek igazán népszerűek. Most hétvégén pedig az APEH munkatársai voltak itt és az állampolgároknak (adózóknak) adtak tanácsot, hogy ne legyen hiba a bevallásban. Jó érzéssel töltött el, hogy boldog arcú adózókat láttam. Ez azért ritka pillanat, nem?! Összesen 150 ember jött el a két nap alatt. Itt más volt a légkör, mint egy hivatalban, és ezt értékelték is. Amíg vártak, addig olvasgattak és nyugodt légkörben telt az idő. Jövőre már három napra tervezzük ezt a programot.

– *Milyen az informatikai helyzet nálatok? És milyen fejlesztéseket terveztek?*

– A helyzetkép elég lehangoló, minden korábbi igyekezet ellenére. Sajnos, a folyamatos fejlesztések ellenére is nagyon elöregedett a gépparkunk, mind a szerverek, mind a kiszolgáló terminálok. Az előző vezetéshez hasonlóan én is igyekszem megragadni minden pályázati lehetőséget a fejlesztésekhez. Az uniós pályázatokban itt is nagy lehetőséget látok, annál is inkább, mert a szolgáltatásaink fejlesztéséhez elengedhetetlenek a jobb, újabb, nagyobb teljesítményű szerverek. A kor kihívásainak (dinamikus honlap, digitalizálás, digitális archívumok, közös adatbázisok) csak megfelelő teljesítményű számítógépparkkal lehet megfelelni.

– *A digitalizálásról mi a véleményed?*

– Mint minden könyvtárnak, nekünk is csatlakozni kell a nemzetközi és hazai trendhez, de úgy gondolom, nem szabad átesni a ló túlsó oldalára, hogy mindent digitalizálunk. Csak egyeztetve, komoly hazai összefogással, végiggondolt terv mentén haladhatunk, hogy elkerüljük a felesleges duplumokat, a felesleges munkát. Végig kell gondolni, hogy valóban mire van szükség.

Kiemelten fontosnak a helyismereti gyűjteményünkben lévő kincsek elektronikus hozzáférési lehetőségének megteremtését tartom. Ne feledjük, hogy a digitalizálás hatalmas munka, s hatalmas tárhelyet igényel. Egyiket sem pazarolhatjuk. És persze a digitalizálás nem olcsó.

– *Egy másik, napjainkban fel-felmerülő téma a minőségbiztosítás. Mit gondolsz erről?*

– Nyíregyházán nemrég tartották a megyei könyvtárigazgatók találkozóját. Ott láthattuk egy ilyenfajta rendszer működését. Mélyen élnek bennem az ottani tapasztalatok, nagyon megfogtak a látottak, hallottak. Egyelőre a minőségbiztosítási rendszer bevezetésének nagyon korai szakaszában, a kollégák ilyen irányú továbbképzésénél, a szükséges szabályozási rendszer átgondolásánál tartunk.

– *Hogy érezted magad a találkozóon?*

– Az ember nyilván először meghúzza magát és figyeli a többieket, majd próbál kapcsolatot építeni. Az igazgatóságom kezdetén az egyik első dolgom az volt, hogy a kecskeméti könyvtárba tapasztalatcserére mentem Ramháb Máriához. Nagyon tanulságos volt. Sok dologban megerősített. Számomra mintaértékű az a karakán munkavégzés, amit ő csinál. Természetesen a saját magunk képére kell formálni a dolgokat. Nagyon fontosak a kapcsolatok. Ahogy a talajt érzem a lábam alatt helyben, úgy még intenzívebben fogom ápolni ezeket a kapcsolatokat.

– *Úgy látom, hogy még nincs konkrét víziód, milyen is lesz öt év múlva ez a könyvtár, inkább egy kinyíló rózsaként képzelem el a könyvtárat előtted, ami lassan mutatja meg magát.*

– Pedig vannak vízióim! – nevet – Csak sokkal könnyebben tárnám eléd őket, ha már túl lennék az uniós pályázaton. Úgy gondolom, hogy ez a pályázat meghatározó jelentőségű lesz az életünkben.

A könyvtári séta során két cserfes kolléganővel találkozom a zenei gyűjteményben. Ahogy érzékelem, vidám hangulatban telhetnek a mindennapjaik. Bori Katalin és Sósné Karácsonyi Mária rögtön elém teszi az emelet átalkítására készült látványterveket, és egymás szavába vágva, lelkesen számolnak be munkájukról, örömeikről, nehézségeiről.

– Itt, az első emeleten kapott helyet a művészeti és a zenei gyűjtemény, az aktuális folyóiratok olvasója mellett.

A könyvtár megnyitásakor a zenei stúdióban nyolc lemezjátszó és négy kazettás magnó volt negyven, helyben hallgatásra alkalmas lehetőséggel. Sokszor fordult elő, hogy előjegyzések voltak a lemezjátszókra, magnókra. Naponta 60-80 lemezt osztottunk vissza. Ezt nevezhetjük a zeneműtár aranykorának, amely nagyjából a '90-es évek közepéig tartott. Akkoriban bejött a CD, így a négy magnóból két csatornát CD-lejátszóra váltottunk.

A '90-es évek második felére a lehallgató rendszerünk kezdett amortizálódni, és megjelentek a speciálisan könnyűzenét sugárzó tévécsatornák, rádióadók, sőt lassan az internet is bekapcsolódott a zeneterjesztésbe. Egyre több zenét lehetett beszerezni, az otthoni másolási lehetőségek is megnőttek, és a mi hallgatási technikánk annyira leromlott, hogy nem csoda, ha elszoktak tőlünk hallgatóink. Egyre kevésbé volt értelme könnyűzenét vásárolni, hiszen ennek a hallgatóközönsége már rég máshonnan szerezte be „mindennapi betevő” zenéjét.

Megpróbáltunk profilt váltani: jó technikájú, jó minőségű és ingyencseknek való felvételek beszerzésével, a kölcsönzés beindításával igyekeztünk más típusú közönséget behívni, rendezvényekkel reklámozni magunkat. Fellendülést a videók és a DVD-k helyben nézése és kölcsönzése jelentett.

A kölcsönzés is természetesen hozzátartozik a Zeneműtár használatához: a könyvek és kották mellett 1997 óta kölcsönzünk CD-t, 2000 óta videót, 2004 óta pedig DVD-t. Ezek a statisztikán is meglátszanak. A CD-k kölcsönzésében a legnagyobb szám 2003–2004-ben volt, azóta enyhe csökkenés tapasztalható (egyre többen töltenek le internetről zenei anyagot), a video- és DVD-állomány kölcsönzése növekedett nagyobb mértékben, az utóbbi időben szinte teljesen átvette a DVD-kölcsönzés a helyet a videóktól (talán az egyszerűbb és biztonságosabb használat, hogy számítógépen is le lehet játszani, valamint az az ok, hogy kevésbé rongálódik, többszöri megnézés után sem romlik a minősége). A bakelitlemezeket és a kazettákat kölcsönzők száma nagyon megcsappant, bár talán nem olyan látványos a csökkenés, mint gondolnánk, ugyanis már évek óta csak a nyelvkönyvek kazettamellékleteit kölcsönzik, időnként (anyák napja, október 23-a stb.) irodalmi vagy zenei lemezeket, kazettákat. Alig van olyan otthon, ahol még van működő lemezjátszó és a kazettás magnó is egyre kevesebb. Átveszi helyét az mp3-lejátszó, a CD-ROM, a CD-lejátszó, a DVD.

Ezek a tapasztalatok hasonlóak lehetnek máshol is. A tendenciák világjelenségek, akár tetszik, akár nem, el kell fogadnunk, hogy a technikai lehetőségek változásával változnak az olvasói igények is.

Az olvasói létszám növelésének másik módja a szétszóró tájékoztatásban rejlő lehetőség: kiállítások, rendezvények, hangversenyek szervezése. Ezekből néhányat emelnék ki. Szeged város lakossága előtt nem ismeretlen a Somogyi-könyvtár és Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzatával közösen rendezett Zenei Album sorozat. Részt vettünk az országos és városi közös nagy rendezvénysorozatokban: Bartók-év, Kodály-év, Reneszánsz-év, Szent-Györgyi Albert Nobel-díjának évfordulós ünnepei – koncertekkel, kiállításokkal. Kapcsolódunk az országos Múzeumok éjszakája elnevezésű rendezvényhez koncerttel és kiállítással (idén Dankó Pistára emlékezünk), a szegedi Dankó-társaság közreműködésével. A civil szerveződésű Közéleti Kávéház a város több pontján hetente többször tart összejövetelt – nem egy alkalommal a könyvtár ad otthont a rendezvényeknek.

Napi feladataink között fontos helyen áll az intézményekkel való kapcsolattartás. Kiemelném a Tömörkény István Gimnázium tanulóival és pedagógusaival és a médiatanárokkal és hallgatóikkal meglévő együttműködést. Utóbbiak jelentős használói a filmes állományunknak, médiaórákat tartanak Zeneszobánkban.

A művészeti szinten jelenleg 16 internetes számítógép áll az olvasók rendelkezésére. A látogatottság napi 70–90 főt jelent az első emelet más használói mellett. A szolgáltatásaink bővítésével próbáljuk követni az olvasói igényeket: nagy népszerűségnek örvend az internetanfolyam. Hetente négy-öt alkalommal tíz számítógépen ismerkedhetnek az érdeklődők az internethasználattal.

Bevezettük a folyóiratok kölcsönzését is. Azokat a periodikákat, amelyeket nem őrzünk, az olvasóink térítésmentesen kikölcsönözhetnek. Az anyagi lehetőségekhez képest a közel 600-féle periodikából álló állományunkat is bővítjük. Természetesen az olvasói igényeknek megfelelően.

A fentiekből is látszik, hogy mennyire szeretnénk az olvasókat behozni a könyvtárba. Nagy álmaink és terveink között szerepel a zárt és az állományunk bővülésével szűkössé váló stúdió átalakítása, ami majd nyitottságával talán az olvasókban lévő küszöbfelelmet is feloldja. Ez persze terv, de talán az uniós pályázatok lehetőséget adnak erre is.

– Nos, ha most minden részlegben lehetősége adódna a kollégáknak, hogy ők is képet fessenek a munkájukról, megvalósításra váró vágyaikról, akkor egy külön számot kellene kiadnia a 3K szerkesztőségének – *zárja le az igazgató asszony a lelkes, őszinte szavakat*. Majd megírják – remélem –, mert ugye, csináld jól és beszélj róla! És hogy mit hoz a jövő? – gondolkodik el. – Nem tudjuk, de a felsoroltakból is látszik, hogy a könyvtárosok szívvel-lélekkel teszik a dolgukat az olvasókért.

(Az interjú az Országos Könyvtári Kuratórium megbízásából 2008. március 21-én készült.)

Pegán Anita